

Geremde (en ongeremde) kinderen

1. Introductie

Schoolbegeleiders valt het altijd op dat leerkrachten wel kinderen met agressiegedrag en kinderen die hinderlijk veel aandacht trekken aanmelden, maar geremde kinderen, verlegen, stille en teruggetrokken kinderen worden aanzienlijk minder aangemeld. Deze kinderen ziet men echter wel in de klassen zitten, maar leerkrachten geven aan daar minder last van te hebben en zich toch vooral op de kinderen te richten die last veroorzaken. Dit orthobeeld is speciaal toegevoegd om aandacht aan die andere kinderen te besteden. Anderen hebben vaak minder last van deze kinderen, maar ze hebben er zelf vaak wel last van. In het kort zal er ook nog wat aandacht worden besteed aan de ongeremde kinderen. Zie ook het orthobeeld van het stille, teruggetrokken kind vanaf pagina 743.

2. Omschrijving

Bij geremde kinderen gaat het om kinderen die zich weinig uiten en weinig initiatieven nemen. Het zijn kinderen die in zichzelf gekeerd zijn, te weinig actief zijn. De theoretische structuur van dit beeld is:

- een kind zegt bijvoorbeeld weinig, toont zijn emoties niet, is nooit eens uitbundig of spontaan, beweegt zich onvoldoende vrij;
- we labelen dit gedrag als 'het kind is geremd';
- de basis voor dit gedrag is bijvoorbeeld faalangst, een gebrekkige vaardigheid in het gebruik van expressiemiddelen of een beperkt ontwikkelde emotionaliteit.

Dat betekent dat aan de basis van dit gedragsprobleem verschijnselen ten grondslag kunnen liggen die reeds verwerkt zijn in de andere orthobeelden. Dat betekent dat de begeleiding van geremde kinderen vooral plaats zal moeten vinden met behulp van de inhoud van andere orthobeelden. Geremdheid als aanduiding is eigenlijk een beoordeling van hetzelfde soort als 'het kind is verlegen, het is lastig.' Met deze begrippen komt men in de concrete speciale leerlingenbegeleiding van kinderen met gedragsproblemen niet zoveel verder. Geremdheid kan immers in veel verschillende vormen voorkomen en kan verschillende achtergronden hebben.

Wat zijn de uiterlijke kenmerken van geremde kinde-

ren? We geven enkele voorbeelden die in allerlei combinaties voor kunnen komen;

- het kind is nooit eens echt uitbundig, (bijna) nooit eens echt blij, vrolijk of ook echt verdrietig. Het lijkt wel of er een rem is op de uitingen van het kind. Dat betekent dat het gelaat van deze kinderen ook vaak uitdrukkingsloos is;
- geremde kinderen hebben ook moeite zich te uiten tijdens muzikale activiteiten, dramatische expressie, tekenen, enzovoort;
- het kind heeft moeite zich te uiten in taal, in gesprekken of het maken van teksten of gedichtjes;
- ook lichamelijke remmingen komen voor. Sommige kinderen weten niet wat ze met hun lichaam aan moeten, ze bewegen zich niet vrij, staan en lopen gespannen of durven niet vrij te rennen.

Dit betekent dat er nogal een overlap is met het orthobeeld Emotionaliteit. Bij Emotionaliteit gaat het om het uiten van gevoelens, terwijl het in dit orthobeeld om een wat bredere, algemene vorm van uiten gaat. Ook zakelijke vormen van uiten kunnen geremd zijn. Nu is het vanzelfsprekend dat men rekening dient te houden met de persoonlijkheid van het kind. Het ene kind uit zich makkelijker, is extroverter dan het andere kind. Geremdheid kan echter ook belemmerend werken voor de ontwikkeling van het kind, omdat het minder kans krijgt ervaringen te verwerken, in minde-

re mate contacten heeft met anderen, wellicht negatief over zichzelf denkt, enzovoort.

Voor het bepalen van het feit of de geremdheid een gedragsprobleem is kunt u terecht op pagina 34, 443. Daar worden de zes kapstokken voor de ernstbepaling weergegeven.

Ongeremd

Het komt ook voor dat kinderen ongeremd zijn. Zie daarvoor het orthobeeld *ADHD* (blz. 131) en *Overbeweeglijke kinderen* (blz. 535). Daarbij gaat het om kinderen met onvoldoende zelfsturing in eigen remming

3. Diagnose

Voer de diagnostische observatie- en vragenlijst *Geremd* uit zoals weergegeven op pagina 391. Wellicht stelt u vast dat er sprake is van andere problemen zoals faalangst, taal-/spraakproblemen o.i.d., voer dan ook de diagnose uit behorende bij die orthobeelden. De diagnoses staan aangegeven in de diagnosezoekwijzer op pagina 22.

4. Verklaringen

Voor het gedrag behorende bij het orthobeeld van de geremdheid zijn nogal wat verklaringen te geven. We zullen de meest voor de hand liggende verklaringen in het kort aangeven:

4.1 Vanuit zichzelf

Kinderen kunnen op school geremd zijn omdat ze binnen de thuissituatie te weinig gelegenheid hebben gehad zichzelf te worden. De kinderen worden thuis te veel afgeremd en worden op den duur ook zelf geremd.

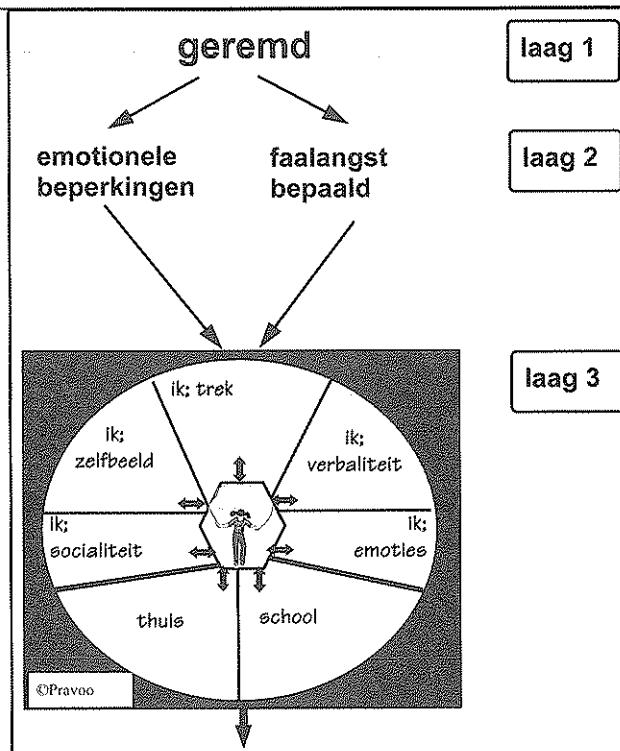
4.2 Vanuit het zelfbeeld

Geremdheid kan ook ontstaan vanuit een negatief zelfbeeld. Het is mogelijk dat het kind (te) negatief over zichzelf denkt en daardoor een gering zelfvertrouwen heeft en zich niet meer durft te uiten. Dit gebrek aan durf veroorzaakt dan de geremdheid.

Een extra diagnosetip

U kunt de specifieke diagnosemiddelen die bij dit orthobeeld horen gebruiken, maar u kunt ook de meer algemene diagnosemiddelen uit deze orthotheek hanteren. Zie daarvoor de opzet voor de gedragsdiagnose zoals weergegeven op pagina 21 t/m 40 en dan de diagnosemiddelen:

- diagnosezoekwijzer op pagina 22
- diagnosehulp 1 op pagina 29-33
- diagnosehulp 2 op pagina 34-36
- diagnosehulp 3 op pagina 37
- diagnosehulp 4 op pagina 38-40

4.3 Vanuit onvoldoende expressiemogelijkheden

Het is mogelijk dat een kind geremd is omdat het zich niet kan uiten, omdat het daar de middelen en ervaringen niet voor heeft. Het is mogelijk dat er sprake is van een taalachterstand, dat het kind in onvoldoende mate technieken beheerst om zich te uiten. Vaak is er in de ontwikkeling van dit soort kinderen sprake van een vicieuze cirkel. Vanuit een van de andere verklaringen is het kind geremd, doet dan minder ervaringen op om zich te uiten en wordt nog meer geremd, enzovoort. Soms is dit kenmerk aangeboren en hoort het tot de 'aard van het beestje'. In de schijf van zeven wordt dit de ik-trek genoemd.

4.4 Vanuit een tekort aan sociale vaardigheden

Het is immers ook mogelijk dat het kind onvoldoende weet hoe het met anderen om kan gaan. Het is niet in staat contacten te beginnen, te reageren op contacten en samen te spelen en samen te werken. Verlegenheid heeft hier ook vaak mee te maken.

4.5 Vanuit emotionele problemen

Kinderen kunnen geremd zijn in hun uitingen, omdat ze dicht zijn geklapt door emotionele problemen. Kinderen kunnen dingen meemaken of meegemaakt hebben waar ze zo mee bezig zijn, dat ze zich zeer ingetogen gedragen en in zichzelf gekeerd zijn.

4.5 Geremdheid en gehechtheid

Als een kind in vroegste jeugd te weinig gehechtheid heeft gehad en onvoldoende gevoelens van gehechtheid heeft kunnen te ontwikkelen dan kan dat op latere leeftijd geremdheid tot gevolg hebben. Men komt in dit verband ook we de term frozen children tegen.

Diagnostische observatie- en vragenlijst Geremd

Naam/groep:

Geboortedatum:/ingevuld op:/ingevuld door:

Observaties:

Geef aan in welke situaties het kind geremd is en welke vormen van geremdheid u vast kunt stellen. Bij de observatie gaat het erom zo concreet mogelijk te omschrijven wanneer of in welke situaties het kind geremd is. Zoals: is het kind geremd in werksituaties? Is het kind geremd in speelsituaties? Is het kind geremd tijdens kringactiviteiten? Is het kind geremd tijdens expressie-activiteiten als dramatische expressie, muzikale vorming, beeldende vorming? Is het kind geremd als anderen contact zoeken? Is het kind geremd als het moet spreken of schrijven? Is het kind geremd als u contact zoekt met het kind? -is het kind over het algemeen geremd?

1. Ik-trek

1.1 Heeft het kind 'altijd' al geremdheidsgedrag vertoond?

1.2 Hoe is de leerbaarheid van het kind? Heeft het kind voldoende intellectuele aansluitingsmogelijkheden met de klasgenoten? Dat wil zeggen: kan het kind wel voldoende meedoen met de klasgenoten of vertoont het leer- en/of ontwikkelingsachterstanden?

2. Ik-verbaliteit

2.1 Hoe is het taalontwikkelingsniveau van het kind, met name m.b.t. de woordenschat en de taalexpressie?

3. Ik-zelfbeeld

3.1 Welk zelfbeeld heeft het kind? Zie voor de bepaling daarvan bijlage 8.2 op blz. 370 en verder.

4. Ik-emotionaliteit

4.1 Heeft het kind bepaalde sociaal-emotionele problemen?

5. Ik-socialiteit

5.1 Heeft het kind problemen op het gebied van de sociale vaardigheden?

6. School

6.1 Geeft u het kind voldoende mogelijkheden zich te uiten?

6.2 Hoe reageert u op het geremdheidsgedrag van het kind? Hoe is uw relatie met het kind?

6.3 Wordt het kind in zijn uitingen geremd door de klasgenoten?

6.4 Is het kind voldoende geaccepteerd door de klasgenoten?

7. Thuis

7.1 Gedraagt het kind zich thuis ook zo?

7.2 Krijgt het kind thuis voldoende mogelijkheden zich te uiten of wordt het kind door huisgenoten geremd in de uitingsmogelijkheden?

7.3 Zijn er problemen (geweest) in de thuissituatie waardoor het kind in haar/zijn vroegste jeugd te weinig gehechtheid heeft kunnen ontwikkelen?

Aanvullende gegevens:

Ook kindermishandeling en kindermisbruik kunnen geremdheid als kenmerk veroorzaken.

4.7 Vanuit de aansluitingsmogelijkheden

Kinderen moeten op twee manieren aansluitingsmogelijkheden hebben om met groeps- en klassenactiviteiten mee te kunnen doen. Het kind moet sociale aansluitingsmogelijkheden hebben. Dat betekent dat het kind in staat moet zijn met anderen/ klasgenoten om te gaan. Het kind moet echter ook intellectuele aansluitingsmogelijkheden hebben. Dat wil zeggen dat het kind mee moet kunnen doen met (leer-) gesprekken en met de didactische activiteiten. Als het kind één of beide aansluitingsmogelijkheden mist, kan het reageren met geremdheid, omdat het toch niet echt mee kan doen en dat ook voelt of weet.

5. Begeleiding

Noteer de gekozen handelingsplaninhouden op het formulier van pagina 44.

5.1 Begeleiding; technieken

Bij de begeleiding van geremde kinderen kunt u ook orthopedagogische technieken toepassen. Zie voor de opsomming pagina 49-118.

Denk altijd aan de basistechnieken van visualiseren (pagina 51) en oefenen (pagina 55).

- 3-1 individuele gesprekken, 3-9 spelbegeleiding, 3-21 ontspannen, 3-27 openen (zie blz. 79-112);
- van belang is het kind de mogelijkheid te geven zich op school te uiten. Als dat niet in de klas kan dan is het aan te bevelen om remedial-education uit te voeren, d.w.z. remedial-teaching voor kinderen met gedragsproblemen. In het kamertje behandelt u dan met het kind allerlei emoties. Zie daarvoor het orthobeeld emotionaliteit.

5.2 Begeleiding; aanvullende mogelijkheden

Onderstaand volgen de begeleidingsmogelijkheden.

1. Zorg ervoor dat het contact tussen leerling en leerkracht optimaal is, zodat het kind zich niet door u bedreigd voelt:

- ga (wat vaker) op huisbezoek;
- laat het kind zo nu en dan voor of na schooltijd op school nablijven om er vertrouwelijk mee te spreken;
- schenk het kind veel positieve aandacht. Ga regelmatig naar het kind toe en prijs het.

2. Leer het kind zich te uiten door geleidelijk diverse emoties met het kind te behandelen. Daarbij gaat het om emoties als trots, blij, opgewekt, etc. Zie voor een lijst met emoties pagina 340 in het orthobeeld *emotionaliteit* en zie pagina 338-339 voor de uitvoeringswijzen daarvan. Dit behandelen van emoties is de basisbenadering voor de begeleiding van deze kinderen. Het is daarbij belangrijk om eerst uit de lijst van pagina 340 10 positieve emoties te nemen om de sfeer positief en blij te houden. Daarna mag u ook negatie-

ve emoties behandelen zoals angst, jaloezie, etc.

3. Zie verder ook de andere aanwijzingen op het orthobeeld *Emotionaliteit*, op pagina 333 en verder.

4. Bekijk of het mogelijk is bepaalde activiteiten in de klas met het kind voor te bereiden. Bepaalde kringgesprekken of andere activiteiten kunt u individueel met het kind voorbereiden of de ouders daarvoor aanwijzingen geven.

5. Laat het kind wat extra klusjes uitvoeren voor u, zodat het zich op die manier kan manifesteren. Dat kan ook door het kind de pijl die bij het dagritmepakket hoort, te laten verschuiven. Het kind is dan het 'knechtje' van de leerkracht en verschuift bij iedere activiteitsverandering de pijl. Zie voor het dagritmepakket pagina 139-140.

6. Zie bijlage 2 op Geremde kinderen 393-396 met verhalen.

7. Zie voor de ongeremde kinderen:

- ADHD op blz. 131 en verder
- Overbeweeglijkheid op blz. 535 en verder

6. Ouderadvisering

Zie in de map: Tips voor thuis, blz. 57 en 117.

7. Verder lezen/websites

Kinderen met selectief mutisme hebben vaak ook een geremde aard.

- Zie het orthobeeld *Zwijgen* op pagina 803 en verder.
- Zie ook: *Stille, teruggetrokken kinderen* op pagina 743 en verder.

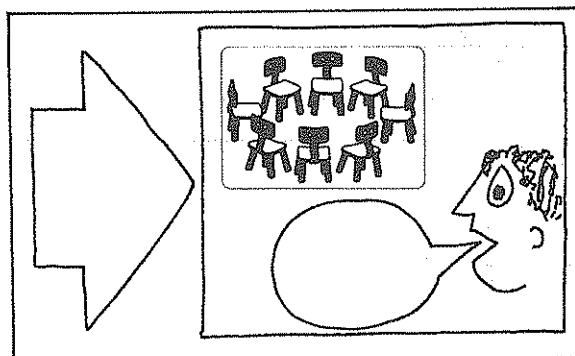
8. Bijlagen

De bijlage bevat twee delen:

- bijlage 8.1 Een programma;
- bijlage 8.2 Verhalen.

Bijlage 8.1 Een programma

U kunt met het kind een vorm van uiten kiezen. Bijvoorbeeld iets vertellen in de kring. Dit vertellen kunt u voorbereiden met het kind. Ga verder te werk zoals

aangegeven in programma 1 op Agressie 171. Op de bovenste werkkaart op Agressie 179 geeft u in het grote vak weer wat er van het kind wordt gevraagd, nl. spreken in de kring:

Bijlage 8.2 Verhalen

Ook verhalen kunnen gebruikt worden bij de begeleiding van geremde kinderen. Neem dan verhalen waarin kinderen zich uiten over hun gevoelens. Mogelijke verhalen zijn:

- zie het verhaal 'In de wolken' over ontspannen op Geremde kinderen 394;
- zie het verhaal 'Op vakantie' over blij/gelukkig op Geremde kinderen 395;
- zie het verhaal 'Tweemaal schamen' over schamen op Geremde kinderen 396;
- zie het verhaal 'Het verhaal van de tafel' op Faalangst 371;
- zie het verhaal 'Niemand is volmaakt' op Faalangst 372;
- zie het verhaal 'Een pluim' op Faalangst 373.

In deze verhalen uiten kinderen zich. U kunt een verhaal klassikaal aan de orde stellen, maar het is ook mogelijk de inhoud individueel te bespreken. Stel vragen over de sociaal-emotionele inhoud en stimuleer het kind ook de eigen ervaringen te vertellen.

Maatwerk

Vaak hebben kinderen met de kenmerken van dit orthobeeld ook nog allerlei andere vormen van gedragsproblemen. Er kunnen achter dit type probleemgedrag weer andere beelden schuilgaan. In dat geval is het belangrijk om die andere beelden erbij te betrekken. Soms blijkt het bij een bepaald orthobeeld eigenlijk om een ander soort probleem te gaan. Zie over deze vorm van maatwerk pagina 21–40.

Opgelet

De inhoud van deze orthotheek is ontwikkeld voor het gebruik door LEERKRACHTEN in gewoon en speciaal basisonderwijs. (sbo) Soms heeft een ingezette begeleiding te weinig effect en zijn de gedragsveranderingen niet waarneembaar. In dat geval is het raadzaam externe deskundigen in te schakelen, zoals orthopedagogen of psychologen van een schoolbegeleidingsinstituut of van instanties waar de ouders contact mee hebben. Bespreek het beperkte effect met de ouders en overleg wat er nu gedaan gaat worden. Stel ook de vraag of deze school het meest geschikt is voor dit kind.

In de wolken

Eindelijk hadden ze een leuk plekje gevonden. Al een half uur had Bas met z'n zus en z'n vader en moeder in de auto gezeten. Nu waren ze bij een mooi plekje in het bos aangekomen. Gelukkig was het er ook lekker rustig.

De stoelen en het tafeltje werden uit de auto gehaald en er werd wat gedronken.

'We gaan lekker een eindje wandelen,' zei de moeder van Bas.

'Ha fijn,' riep z'n zus, 'daar heb ik ook wel zin in.'

En ook vader leek het wel een goed idee.

Maar Bas zei: 'Ik heb niet zoveel zin, ik blijf liever hier.'

Zijn ouders vonden dat goed. 'Dan kun jij mooi op de spullen passen.'

Toen z'n moeder, z'n vader en z'n zus vertrokken waren, ging Bas naar de auto. Uit de achterbak haalde hij een kleed en legde dat op het mos. Bas ging erop liggen. Wat lag dat fijn, lekker zacht.

Bas ging op z'n rug liggen. Hij keek naar de blauwe lucht met de witte wolkjes. Het rook lekker in het bos. Bas lag heerlijk naar boven te kijken. Hij keek alleen maar naar de voorbij drijvende wolken. Bas dacht nergens meer aan, ook niet aan het feit dat hij vanmorgen nog ruzie gemaakt had met z'n zus en zich lelijk had gestoten aan z'n knie. De zere plek op z'n knie voelde hij niet eens meer. Alle nare dingen was hij vergeten. Hij dacht ook niet aan morgen, aan school, als hij weer allerlei moeilijke dingen moest gaan doen. Bas lag helemaal ontspannen. De wolken boven hem leken wel vissen.

Allerlei soorten dreven aan hem voorbij.

'Kom maar mee,' riep een grote vis tegen hem.

Waarom ook niet, dacht Bas. Hij ging staan en stapte op de rug van de vis. Langzaam dreef hij mee. Onder zich zag hij de wereld. Wat waren de mensen klein en wat zag de wereld er grappig uit. Het leek wel speelgoedland.

De hele middag bleef Bas bij de vissen. Ze lieten hem de hele wereld zien. Tot hij plotseling een stem hoorde, die zei: 'Slaap je lekker Bas?'

Bas keek en zag zijn vader. Nu begreep hij het, hij was in slaap gevallen en had gedroomd. Heerlijk ontspannen had hij gelegen.

Hij wist nu ook wat hij moest doen als hij eens wat gespannen was en aan allerlei moeilijke dingen dacht. Dan zou hij lekker gaan liggen, bijvoorbeeld op z'n bed. En dan proberen nergens aan te denken, of juist alleen aan iets leuks. Hij had gemerkt dat je dan helemaal ontspannen was en daarna weer fijn uitgerust allerlei dingen kon gaan doen.

Op vakantie

Die ochtend dacht Paul: Ik ga er eens lekker alleen op uit.

Ze waren nu alweer bijna een week op vakantie. Allerlei leuke dingen hadden ze samen gedaan.

Paul was al drie keer eerder op deze camping geweest. Zijn ouders hielden erg van het strand en de duinen en de lekkere lucht aan zee. En ook Paul vond het hier nog steeds leuk. Hij had de omgeving al vaak verkend samen met z'n ouders. Zij vonden het wel goed als hij zo nu en dan alleen op stap ging. Paul was immers al 11 jaar en dan ben je geen kleuter meer.

Paul wilde die ochtend een tocht door de duinen maken. Hij wist een paar mooie plekjes met enkele hoge duinen van waaruit je ver kon kijken. Het was heerlijk weer. Hij nam z'n verrekijker en wat zakgeld mee.

Naast de camping kon je direct de duinen in. Paul wist wel ongeveer hoe hij kon lopen.

Wat was het prachtig. In de verte hoorde hij de zee en boven hem vlogen allerlei vogels. Het waaide een klein beetje, zodat het niet gauw te heet werd tijdens het wandelen.

Na een eindje lopen zag hij de hoge duin waar hij graag een keer bovenop wilde staan. Gelukkig mocht je hier wandelen.

Toen hij bovenop de duin stond wilde Paul graag wat uitrusten. Hij ging in het lange helmgras zitten en kon in de verte de zee zien.

Paul genoot van het uitzicht. Hij voelde zich erg gelukkig en zou nog wel een uur zo kunnen blijven zitten. Heerlijk was dat: doen wat je graag wilde, en wat was het mooi hier. Paul werd er blij van van binnen. Hij begon er van te fluiten. Hij vroeg zich af hoe het kwam dat hij zich zo gelukkig voelde. Was het omdat het hier zo mooi was of omdat het zulk lekker weer was? Het feit dat hij zo lekker zijn gang kon gaan, zou ook wel een rol spelen.

Toen hij zo een tijdje had gezeten, zag hij op zijn horloge dat het tijd was om terug te gaan naar de camping, want ze wilden vroeg eten om 's middags nog op tijd weg te kunnen.

Fluitend wandelde hij terug.

'Wat zie je er toch blij uit,' zei zijn moeder.

'Ja,' zei Paul, 'dit is een heerlijke vakantie. Ik kan doen wat ik wil en ik hoef niet aan nare dingen te denken.'

'Voel je je thuis ook wel eens zo gelukkig?' vroeg z'n moeder.

'Jawel hoor,' zei Paul. 'Als we thuis zijn komt het 's avonds ook wel eens voor dat ik denk, wat een fijne dag was dit en dan val ik ook heel blij en gelukkig in slaap. Als we straks weer thuis zijn, en als er dan eens wat nare dingen gebeuren, dan zal ik wel weer aan deze vakantie denken en dan voel ik me vast weer erg gelukkig.'

Tweemaal schamen

Iedere morgen als Karel naar school gaat, belt hij om precies kwart over acht bij z'n buurjongen Jos aan. Samen gaan ze dan naar school. Ook deze dag belt hij precies om kwart over acht aan. De moeder van Jos doet open en zegt: 'Kom maar even binnen, Karel, want Jos is nog niet klaar.'

Als Karel naar binnengaat, hoort hij boven de douche dichtgaan. De moeder van Jos zegt: 'Wacht maar even. Jos is zo klaar. Er is vannacht een ongelukje gebeurd.'

Enkele minuten later komt Jos naar beneden. Als hij Karel ziet krijgt hij een rood hoofd.

'Ik hoorde dat je een ongelukje hebt gehad. Wat was dat?'

Jos zegt niks, maar z'n moeder antwoordt: 'Jos heeft het in z'n broek gedaan, vannacht. Hij wil er liever niet over praten want hij schaamt er zich erg voor. Hij is ook al 11 jaar.'

Zonder veel te zeggen gaan ze het huis uit, nadat de moeder van Jos nog gauw de slordig aangeklede Jos wat geholpen heeft.

Ook op weg naar school zegt Jos weinig. Karel vraagt wel wat, maar Jos reageert nauwelijks.

Op school is Jos die dag ook opvallend stil. In de pauze gaan ze met de kinderen van de zesde klas op het grasveld bij de school voetballen. Jos doet wel mee, maar is er met zijn gedachten niet bij.

Op een bepaald moment vergeet hij zelfs te schieten, zodat zijn groepje een punt tegen krijgt. Karel zit ook bij hem in de groep en wordt zo boos op Jos dat hij roept: 'Broekplasser, je moet opletten!' Alle kinderen lachen Jos uit en Jos loopt kwaad weg. Daar schrikt Karel wel van. Hoe heeft hij dat kunnen zeggen? Hij weet hoe Jos er zich voor schaamt.

Na schooltijd gaan ze altijd samen naar huis, maar Jos wil niet bij Karel lopen. Hij loopt steeds bij hem vandaan. Karel begrijpt nu wat er aan de hand is en hoe meer hij erover nadenkt, hoe meer hij zich schaamt. Hij begrijpt ook wel hoe Jos zich voelt. Als Jos bij z'n huis is gaat hij gauw naar binnen. Karel gaat wat langzamer lopen en denkt: Hoe heb ik zo stom kunnen zijn? Er is maar één oplossing: ik moet met Jos praten.

Karel gaat naar het huis van Jos en belt aan. Z'n moeder doet open en vraagt: 'Wat is er, Karel?' Karel antwoordt: 'Ik wil graag met Jos praten, want ik heb hem erg geplaagd.'

Binnen zit Jos op de bank wat voor zich uit te kijken. Karel gaat voor hem staan en zegt: 'Jos, het spijt me wat ik in de pauze gedaan heb. Ik schaam me er erg voor.'

Jos kijkt hem aan en begint al weer wat te lachen. Hij zegt:

'Vanmorgen schaamde ik mij voor jou en nu schaam jij je voor mij.'

Bij het voetballen zeggen ze 1-1.'

'Gelukkig,' zegt Karel, 'mag ik je vanmiddag weer ophalen?'

'Ja hoor,' zegt Jos. 'Tot vanmiddag dan maar.'

Opgelucht gaat Karel weer naar huis.